

УДК. 323.325: 338.43 (477.46)

ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

С.В.ТИМЧУК, аспірант

У статті проаналізовано основні показники виробництва продукції рослинництва фермерськими господарствами та окреслено деякі напрями поліпшення їх фінансового та матеріально-технічного становища.

Сучасний стан фермерських господарств Черкаської області характеризується низьким рівнем продуктивності. Виробництво продукції рослинництва на одне фермерське господарство Черкаської області становить 1,83 тис.ц, а в Україні - тис.ц. Це зумовлено цілим рядом негативних чинників. Одним із найважливіших серед них є проблема недостатнього технічного забезпечення, і тому у більшості фермерських господарствах переважає низькопродуктивна ручна праця.

Але держава не сприяє покращенню існуючої ситуації у приватних землевласників. Не проводиться розширене фінансування та поліпшення кредитного забезпечення фермерських господарств, не удосконалюється податкова і страхова політика.

Тривалий період ця проблема вивчається і аналізується такими науковцями, як М.М.Кропивко, І.М.Бурдейним та інш.[5,6] Але окремі питання функціонування та забезпечення фермерських господарств потребують уточнення і удосконалення.

Методика досліджень. Методичною та методологічною основою досліджень слугували загальнофілософські методи і принципи пізнання. В процесі досліджень використовувались монографічний метод, аналіз та порівняння.

Результати досліджень. У 2002 р. міжнародною компанією Taylor Nelson Sofres Ukraine, було проведено соціологічне дослідження стану сільськогосподарського виробництва та розвитку аграрного бізнесу в Україні, яке дозволило встановити, що для третини фермерських господарств дуже гостро стоїть проблема зношеності техніки.[4] За матеріалами Черкаського обласного управління статистики у 2002 р. на кожне фермерське господарство припадало 0,7 шт тракторів, 0,3 шт комбайнів, 0,5 шт

сівалок Така ситуація не сприяє високопродуктивному господарюванню. Рентабельність фермерських господарств у 2002 р. становила 17,4 %.

На сьогоднішній день фермери відчують катастрофічну нестачу грошових коштів. Основними джерелами фінансування для фермерів є власні кошти, позики приватних осіб і кредити банків. Але основними перешкодами в отриманні кредиту є високі відсоткові ставки та відсутність застави. Лише 13 % отриманих кредитів використовуються на технологічне оновлення виробництва і 6 % на розширення виробництва.

На початок 2003 р. у Черкаській області налічувалось 1011 фермерських господарств, у структурі сільськогосподарських угідь яких 96,0% займає рілля, 2,3 пасовища, 1,4 сіножаті і 0,3 % багаторічних насаджень.

Більшість фермерських господарств спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва. Всього у 2002 р. ними було вироблено 1853,5 тис.ц продукції рослинництва. Найбільшу питому вагу у структурі виробництва сільськогосподарських культур займають зернові – 62,7% та цукрові буряки – 32,9, соняшник займає 2,8, овочі – 1,5 і картопля – 0,2%.

Розглянемо основні показники виробництва продукції рослинництва по сільськогосподарським підприємствам та фермерським господарствам в таблиці 1.

Таблиця 1

Зібрана площа, урожайність та валовий збір по Черкаській області

Культури	Сільськогосподарські підприємства			Фермерські господарства		
	зібрана площа, тис. га	валовий збір, тис. ц	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис. га	валовий збір, тис. ц	урожайність, ц/га
	2000 рік					
зернові культури	585,9	15941	27,2	17,5	359,9	20,6
цукрові буряки	48,5	8597	177	1,5	269,4	183
соняшник	80,0	1073	13,4	3,5	36,9	10,6
картопля	86,7	9402	109	0,1	2,9	57,7
овочі	22,1	3442	156	0,4	29,2	73
	2002 рік					
зернові культури	599,2	19467	32,5	42,3	1161,8	27,5
цукрові	55	10049	183	3,0	610,2	203,4

буряки						
соняшник	62,8	855	13,6	4,8	49,5	10,4
картопля	78,9	7095	90	0,1	3,9	3,0
овочі	17	2807	165	0,4	28,1	70,3

В 2002 році в Черкаській області було зібрано 1,945 млн. тонн зерна з 538 тис. га, середня урожайність склала 33,6 ц/га [1].

У фермерських господарствах за рахунок збільшення площі посіву у 2,4 рази зросло виробництво зернових культур на 801,9 тис. ц, або у 3 рази, виробництво цукрових буряків на 340,8 тис. ц, тобто у 2 рази в основному за рахунок збільшення площі у двічі. Спостерігається збільшення урожайності зернових та цукрових буряків у фермерських господарствах, яка вища ніж у інших сільськогосподарських підприємствах.

Виробництво зернових та цукрових буряків є найбільш дохідним, тому представляє певний інтерес його розгляд в розрізі районів області. Детальніше виробництво зернових культур та цукрових буряків розглянемо в таблиці 2.

Таблиця 2

Виробництво зернових і цукрових буряків у фермерських господарствах Черкаської області, тонн

Райони	Зернові культури			Цукрові буряки		
	2000 р	2001 р	2002 р	2000р	2001р	2002 р
Всього в т. ч.	35991	9381	11618	26935	3463	6102
Городищенський	2012	391	282	875	80	82
Драбівський	1766	463	423	1651	177	97
Жашківський	202	43	287	106	7	540
Звенигородський	2473	821	1366	1646	79	416
Золотоніський	1396	358	337	1631	194	100
Кам'янський	990	215	205	1411	19	60
Канівський	1375	374	565	388	268	133
Катеринопільськ	721	273	273	33	-	3
К-Шевченківськ.	836	204	141	487	134	143
Лисянський	279	72	189	1199	92	141
Маньківський	3122	1442	1715	3069	561	1253
Монастирищен.	4387	1221	1954	4592	542	1621
Смілянський	820	226	161	641	38	58
Тальнівський	1801	496	523	378	192	140

продовження таблиці 2						
Уманський	3649	555	821	5278	633	320
Христинівський	6008	883	687	2245	190	294
Черкаський	934	227	297	392	37	95
Чигиринський	495	177	243	-	-	-
Чорнобаївський	574	168	269	797	180	481
Шполянський	2151	773	878	116	40	124

Виробництво зернових культур у фермерських господарствах знизилось на 24373,4 т (у 3 рази), а цукрових буряків на 20832,7 т (у 4 рази). Однією із причин, що вплинула на зменшення валових зборів спричинила загибель посівів. Через складні погодні умови у 2002 році в Україні загинуло 46% (815,5 тис. га) озимих культур, найвищий відсоток загибелі посівів у Дніпропетровській області – 84% (з 104,2 тис. га засіяних 87,7 тис. га загинуло), а найнищий у Черкаській – 49%.[1] Тому отримані валові збори виявились дещо нижчими ніж могли б бути при сприятливих погодних умовах.

Разом з тим не дивлячись на несприятливі погодні умови фермерські господарства деяких районів отримали непогані врожаї зернових. Найбільші валові збори зернових в 2002 році отримали у фермерських господарствах Монастирищенського району – 1954 т, Маньківського – 1715 т та Звенигородського – 1366 т. Найбільше зібрано цукрових буряків у Монастирищенському – 1621 т і Маньківському – 1253 т та в Катеринопільському районі було зібрано лише 3 т цукрових буряків.[2,3]

Чільне місце в структурі посівних площ займають соняшник, картопля та овочі. Розглянемо виробництво даних культур у фермерських господарства Черкаської області за 2001-2002 рр. на рис.1.

За останні два роки помітно зросло виробництво соняшнику у фермерських господарствах області на 316,2 т, або майже в три рази.

У 2002 році найбільші валові збори соняшнику були зібрані у Монастирищенському - 92,4 т, Уманському - 71,2 т та Христинівському району - 51,9 т, картоплі у Тальнівському районі- 13,4 т, овочів у Канівському (75,7 т), Уманському (49,9 т), Тальнівському (46,4 т) та Золотоніському (40,4 т) районів.

Валові збори зернових, соняшнику, картоплі, овочів та інших культур у фермерських господарствах нижчі ніж у сільськогосподарських підприємствах інших форм власності – це можна пояснити тим, що фермери не бажають показувати дійсні результати через існуючу систему оподаткування. Значну кількість врожаю цукрових буряків, чи кукурудзи фермери здають на пункти переробки, де його обов'язково фіксують, а продати його в повному обсязі на ринку чи використати у власному господарстві як, зерно, картоплю чи овочі важко.

Висновки. Сьогоднішній незадовільний стан роботи у фермерських господарства області пов'язаний із відсутністю підтримки з боку держави. Покращити економічні умови господарств дозволила б цілеспрямована державна політика по розширенню фінансової підтримки, поліпшенню кредитного забезпечення, раціональна податкова, митна та страхова політика. Це надасть можливість підвищити конкурентоспроможність підприємств, застосовувати нові високопродуктивні технології та закуповувати високоефективну техніку. Необхідна більш ефективна діяльність комерційних банків і кредитних союзів в сільській місцевості. Фермери можуть поліпшити умови і результати діяльності своїх господарств шляхом кооперування коштів і матеріальних засобів на добровільній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтернет ресурс (www. apk-inform. com)
2. Статистичний щорічник Черкаської області за 2002 рік. Черкаси: Черкаське обласне управління статистики; 2003.-513 с.
3. Зібрана площа, валовий збір та урожайність сільськогосподарських культур та плодоягідних насаджень в Черкаській області. Черкаси: Черкаське обласне управління статистики; 2003.-147 с.
4. Стан аграрного виробництва та аграрного бізнесу в Україні: Аналітичний звіт за результатом соціологічного дослідження про розвиток аграрного сектора економіки в Україні / Авт. колектив: О.Бандурович, О. Кобзев та ін.; За ред. О.Кобзева. – К., 2002. – 42 с.
5. Кропивко М.М. Розвиток матеріально-технічної бази селянських (фермерських) господарств/Економіка АПК, 2003. №1 - 69 с.
6. Бурдейний І.М. Фермерство як ефективна форма господарювання на селі / Економіка АПК, 1999. № 5 - 22 с.

Рассмотрено причины низкой производительности фермерских хозяйств и возможности улучшения их деятельности через целенаправленную политику государства.

The courses of low farm productivity and possibilities of improvement at their activities through the government policy.